Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ELEANOR SHARPSTON
esitatud 19. novembril 2015 [1]

Kohtuasi C-377/14

Ernst Georg Radlinger
Helena Radlingerová
versus
FINWAY a.s.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus, Tšehhi Vabariik))

Direktiiv 93/13/EÜ — Direktiiv 2008/48/EÜ — Maksejõuetusmenetlust reguleerivad siseriiklikud menetlusnormid — Siseriikliku kohtu kohustus uurida maksejõuetusmenetluses omal algatusel küsimusi seoses liidu tarbijakaitsealaste õigusaktidega — Mõiste „krediidi kogusumma” tähendus — Aastamäära arvutamine — Ebaõiglased tingimused tarbijakrediidilepingutes — Leppetrahviklauslite ebaõigluse hindamine — Kumuleeruva ebaõigluse tuvastamise tagajärjed

1. Põhikohtuasi puudutab täiendavat taotlust,[2] mille on esitanud võlgnikud maksejõuetusmenetluse kontekstis. Selle menetluse põhjustanud võlad tekkisid sellest, et võlgnikud ei suutnud täita tarbijakrediidilepingust tulenevaid kohustusi. Käesolevas eelotsusetaotluses palub Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus) suuniseid selle kohta, kas liidu õigusega on kooskõlas niisuguseid menetlusi reguleerivad siseriiklikud menetlusnormid, mis takistavad teda kaalumast, kas krediidisaajad saavad tugineda direktiivides 93/13[3] ja 2008/48[4] sätestatud tarbijakaitse-eeskirjadele. Sisuliselt soovib ta teada, mil määral on ta kohustatud neid sätteid omal algatusel uurima, kas ta peab hinnangu andmisel arvestama direktiivis 2008/48 sätestatud krediidiandjate kohustust anda teavet, kuidas tuleb direktiivi 93/13 kontekstis hinnata krediidilepinguga ette nähtud leppetrahve ning milline mõju peaks olema järeldusel, et niisugused leppetrahvid on kumuleeruvalt ebaõiglased.

1 — Algkeel: inglise.

2 — Saan Tšehhi õiguses kasutatud väljendist „täiendav taotlus” aru nii, et see tähendab maksejõuetusmenetluse käigus esitatud taotlust, mis tuleb kohtul sama menetluse kontekstis lahendada.

3 — Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 25; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

4 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66).

Euroopa Liidu õigusaktid

Direktiiv 93/13

2. Direktiiv 93/13 on kohaldatav ebaõiglastele tingimustele müüja või teenuseosutaja ja tarbija vahelises lepingus.[5] Direktiivi 93/13 eesmärk on muu hulgas tagada, et tarbijatega sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi, ja kaitsta tarbijaid müüja või teenuseosutaja volist tulenevate kuritarvituste eest, eelkõige ühepoolsete tüüplepingute ning oluliste õiguste ebaõiglase lepingutest väljajätmise eest.[6] Kui lepingutingimuse suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse see ebaõiglaseks, „kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat".[7] Eelnevalt koostatud tingimust, mida tarbija ei ole saanud mõjutada, tuleb käsitada kui niisugust, mis ei ole artikli 3 lõike 1 tähenduses „eraldi kokku lepitud".[8] Direktiivi 93/13 lisa sisaldab soovituslikku ja mitteammendavat loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks,[9] sealhulgas nendest, mille eesmärk või tulemus on niisugune, et tarbijalt, kes ei täida oma kohustusi, nõutakse ülemäära suurt hüvitussummat.[10]

3. Lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel „võetakse arvesse […] lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub".[11]

4. Liikmesriigid peavad direktiivi 93/13 üle võtvates õigusaktides sätestama, et „ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta]". [Tsitaati on parandatud Euroopa kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne].[12]

5. Samuti on liikmesriigid kohustatud tagama, et „tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad".[13]

Direktiiv 2008/48

6. Direktiiv 2008/48[14] ühtlustab tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide teatavaid aspekte.[15] Põhjenduses 10 on selgitatud, et kuigi direktiivi 2008/48 kohaldamisala on sellessamas direktiivis sõnaselgelt piiritletud, võivad liikmesriigid kooskõlas liidu õigusega siiski kohaldada selle direktiivi sätteid selle direktiivi kohaldamisalast väljapoole jäävates küsimustes. Käesolevasse asjasse puutuvad järgmised direktiivi 2008/48 sõnastatud eesmärgid: siseturul läbipaistvama ja tõhusama tarbijakrediidituru loomine;[16] täieliku ühtlustatuse saavutamine, tagades

5 — Artikli 1 lõige 1.

6 — Direktiivi 93/13 põhjendused 4 ja 9.

7 — Artikli 3 lõige 1.

8 — Artikli 3 lõige 2.

9 — Artikli 3 lõige 3.

10 — Lisa punkti 1 alapunkt e.

11 — Artikli 4 lõige 1.

12 — Artikli 6 lõige 1.

13 — Artikli 7 lõige 1.

14 — Hiljem asendati direktiiv 2008/48 komisjoni 14. novembri 2011. aasta direktiiviga 2011/90/EL, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/48/EÜ I lisa II osa, milles sätestatakse lisaeeldused krediidi kulukuse aastamäära arvutamiseks (ELT 2011, L 296, lk 35). Ent direktiiv 2011/89 jõustus alles pärast vaidlusaluse tarbijakrediidilepingu sõlmimise kuupäeva.

15 — Artikkel 1.

16 — Põhjendused 6 ja 7.

samal ajal kogu Euroopa Liidus tarbijatele võrdselt kõrgetasemeline kaitse;[17] selle tagamine, et krediidilepingud sisaldaksid kogu vajalikku teavet selgel ja arusaadaval viisil, et tarbijad saaksid teha otsuseid täiesti teadlikena faktilistest asjaoludest ning olla teadlikud oma krediidilepingust tulenevatest õigustest, ja selle tagamine, et tarbijatel on kõikjal Euroopa Liidus olemas krediidi kulukuse aastamäärasid (edaspidi „aastamäärad") käsitlev teave, mis võimaldab neil aastamäärasid võrrelda.[18]

7. Direktiiv 2008/48 hõlmab tarbijakrediidilepinguid.[19] Ent selle kohaldamisalast on sõnaselgelt välja arvatud lepingud „mis on tagatud kas hüpoteegiga või muu võrreldava tagatisega, mida liikmesriigis tavaliselt kinnisvarale seatakse, või mis on tagatud kinnisvaraga seotud õigusega".[20]

8. Asjakohased on järgmised artiklis 3 sätestatud määratlused:

„c) „krediidileping" – leping, millega krediidiandja annab või lubab anda tarbijale krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis […]

g) „krediidi kogukulu tarbijale" – kõik kulud, kaasa arvatud intress, lepingutasud, maksud ja mis tahes muud tasud, mida tarbija on kohustatud seoses krediidilepinguga maksma ja mis on krediidiandjale teada […];

h) „tarbija poolt makstav kogusumma" – krediidi kogusumma ja krediidi kogukulu summa tarbija jaoks;

i) „krediidi kulukuse aastamäär" [edaspidi „aastamäär"] – krediidi kogukulu tarbijale, mis on väljendatud aastase protsendimäärana krediidi kogusummast ja sisaldab kohaldataval juhul kulusid, millele on osutatud artikli 19 lõikes 2;[21]

[…]

l) „krediidi kogusumma" – krediidilepingu alusel kättesaadava krediidi ülemmäär või kogusumma;

[…]"

9. Artikliga 5 on kehtestatud kohustus anda tarbijatele enne krediidilepingu sõlmimist teavet. Ehkki see säte ei ole sellisena käesolevas asjas vaidluse all, kajastub seal ette nähtud teave artiklis 10 sätestatud loetelus kohustusliku teabe kohta, mida krediidilepingud peavad sisaldama. Viimati nimetatud säte kohustab koostama krediidilepingud paberil või muul püsival andmekandjal. Kõik lepingupooled peavad saama krediidilepingu eksemplari.[22] Artikli 10 lõikes 2 on loetletud 22 punktis teave, mis tuleb krediidilepingus selgelt ja kokkuvõtlikult näidata. Sellesse loetellu kuulub „krediidi kogusumma ja tingimused krediidi kasutusse võtmiseks".[23]

17 — Põhjendus 9.

18 — Põhjendused 19 ja 31.

19 — Artikli 2 lõige 1.

20 — Artikli 2 lõike 2 punkt a.

21 — Artikli 19 lõikes 1 on sätestatud, et aastamäär arvutatakse I lisa I osas sätestatud valemi kohaselt. Lõikes 2 on ette nähtud, et krediidi kogukulu kindlaksmääramisel aastamäära arvutamiseks tuleb teatavad tarbija tehtavad maksed maha, teised aga sisse arvata. Nende maksete ja kulude üksikasjad ei ole käesolevas asjas olulised ja sellepärast ei ole ma neid siin eraldi näidanud.

22 — Artikli 10 lõige 1.

23 — Artikli 10 lõike 2 punkt d. Mõistet „kasutusse võtmine" ei ole direktiivis 2008/48 määratletud. [Sellele vastava ingliskeelse s]õna *drawdown* määratleb Shorter Oxford English Dictionary järgmiselt: „Toiming laenu kaudu raha hankimiseks; laenuvõtmine". Samuti mõistetakse seda vahel viitena olukorrale, kus antakse võimalus kasutada laenu ning laenuvõtja saab raha kätte osade kaupa.

10. Niivõrd kui direktiiviga 2008/48 on ühtlustatud tarbijakrediidilepingud, ei tohi liikmesriigid kehtestada sellest lahknevaid õigusnorme ega lubada tarbijatel loobuda neile seda direktiivi rakendavate või sellele vastavate siseriikliku õiguse sätetega antud õigustest. [24]

11. Liikmesriigid peavad direktiivi 2008/48 rakendamiseks kehtestama tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused. [25]

Siseriiklik õigus

Maksejõuetusmenetlus

12. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et maksejõuetusmenetlust reguleerivaid siseriiklikke õigusnorme kohaldatakse järgmiselt.

13. Isik on pankrotis, kui ta ei suuda täita oma rahalisi kohustusi rohkem kui 30 päeva jooksul pärast maksetähtaja möödumist. Võlgnik, kes ei ole ettevõtja, võib taotleda maksejõuetusmenetlust läbiviivalt kohtult, et tema pankrotiseisund lahendataks kohustustest vabastamise teel. Maksejõuetusmenetlust läbi viiv kohus ei või uurida vaidlustatud nõude kehtivust, suurust ega registreeritud nõuete rahuldamise järjekorra küsimust, isegi kui tekib direktiiviga 93/13 või 2008/48 reguleeritud küsimusi, välja arvatud juhul kui pankrotihaldur, teine võlausaldaja või erandjuhul võlgnik ise need nõuded vaidlustab. Asjaomane pool peab esitama maksejõuetusmenetlust läbi viivale kohtule sellekohase täiendava taotluse.

14. Kui maksejõuetusmenetlust läbi viiv kohus on kiitnud heaks pankrotiseisundi lahendamise kohustustest vabastamise teel, võib võlgnik esitada täiendava taotluse. Kui nimetatud taotlus käsitleb täitmisele pööratavat tagamata nõuet, võib maksejõuetusmenetlust läbi viiv kohus võib selle taotluse läbi vaadata. Seda tehes peab ta aga oma hinnangu andmisel piirduma küsimusega, kas nõue on aegunud. [26] Siseriiklike menetlusnormide kohaselt ei ole maksejõuetusmenetlust läbi viival kohtul lubatud uurida täiendava taotluse sisu selles osas, mis puudutab tagatud nõudeid. [27]

Tarbijakaitseõigus ja tarbijakrediit

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et iga õigustoiming, mille sisu või eesmärk on vastuolus seadusega või läheb sellest mööda või on vastuolus üldtunnustatud moraalipõhimõtetega, on tühine.

16. Tarbijakrediidilepingud peavad olema kirjalikud ning krediidiandja peab lisama muu hulgas teabe krediidi kogusumma kohta ja nõutava aastamäära kohta. Nende nõuete täitmata jätmine ei muuda krediidilepingut tervikuna kehtetuks. [28] Ent kui tarbija tugineb krediidiandja vastu sellele asjaolule, eeldatakse, et tarbijakrediidilt tuli maksta intressi algusest peale lepingu sõlmimise ajal kohaldatava ja Tšehhi Riigipanga avaldatud soodusmäära alusel; ja et mis tahes muud krediidilepinguga ette nähtud kokkulepped maksete kohta on kehtetud. [29]

24 — Artikli 22 lõiked 1 ja 2.

25 — Artikkel 23.

26 — Sellist nõuet käsitletakse nii, nagu oleks selle nõude vaidlustanud pankrotihaldur (seaduse nr 182/2006 maksejõuetuse ja sellega seotud menetluste kohta, mida on muudetud seadusega nr 185/2006 (zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení; edaspidi „maksejõuetuse seadus”), § 410 lõiked 2 ja 3).

27 — Maksejõuetuse seaduse § 160 lõige 4.

28 — Seaduse nr 145/2010 tarbijakrediidi kohta ja millega muudetakse teatud seadusi (145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů; edaspidi „tarbijakrediidi seadus”) § 68 lõige 1 ja sama seaduse lisa 3.

29 — Tarbijakrediidi seaduse § 8.

17. Tarbijalepingutes sisalduvad kokkulepped, mille tõttu lepingupoolte õigused ja kohustused on hea usu põhimõtte vastaselt tarbija kahjuks oluliselt tasakaalust väljas, on tühised. [30]

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

18. Ernst Radlinger ja Helena Radlingerová (edaspidi „Radlingerid" või „tarbijad" või „võlgnikud") sõlmisid 29. augustil 2011 tarbijakrediidilepingu Smart Hypoga (edaspidi ka „krediidiandja"). Lepingu kohaselt andis Smart Hypo laenu 1 170 000 Tšehhi krooni (43 205 eurot). [31] Radlingerid kohustusid tagasi maksma 2 958 000 Tšehhi krooni (109 231 eurot) 120 kuumaksega, mille suurus oli 24 375 Tšehhi krooni (900 eurot) ja mis tuli tasuda iga kuu 20. kuupäevaks (lisaks esimesele tagasimaksele, mis tuli teha 31. augustil 2011 ning kuludele summas 33 000 Tšehhi krooni: need summad arvestati maha laenu põhisummast). Nimetatud 2 958 000 Tšehhi krooni suurune summa sisaldas järgmist: 1) põhisumma 1 170 000 Tšehhi krooni; 2) intress 10% aastas põhisummalt kogu krediidilepingu kehtivusaja jooksul (samuti 1 170 000 Tšehhi krooni); 3) krediidiandjale makstavad tasud summas 585 000 Tšehhi krooni (21 602 eurot); ja 4) eespool näidatud kulud. [32] Lepingukohasest maksegraafikust tulenevalt pidid Radlingerid oma tagasimaksetega alates 31. augustist 2011 kuni 20. juulini 2017 katma krediidiandja kulud, intressid ja tasud. Alles alates 73. kuumaksest pidid nad hakkama tagasi maksma põhisummat. Aastamäär oli 28,9%. [33]

19. Samal ajal kohustusid Radlingerid tagama selle laenu järgmiselt: 1) pere kodule ja selle maale seatud hüpoteegiga; 2) sõlmides seda kinnisasja hõlmava kindlustuslepingu, mille kohaselt oleks kindlustusjuhtumi tekkides makstud hüvitis otse krediidiandjale; ja 3) vormistades notariaalakti, mis sisaldab klauslit võla kohese täitmisele pööratavuse kohta.

20. Lisaks seadusega ette nähtud viivisele kohustusid Radlingerid krediidilepingus maksma krediidiandjale lepingulist viivist 0,2% põhisummast iga selle summa, krediidiandja tasude või intressi maksmisega viivitatud päeva või päevaosa eest. Samuti kohustusid nad maksma maksetähtaja ületamisel rohkem kui ühe kuu võrra ühekordse leppetrahvi 117 000 Tšehhi krooni (4320 eurot) ja ühekordse summa 50 000 Tšehhi krooni (1846 eurot), mis pidi katma krediidiandja kulud võlgnetavate summade sissenõudmisel, kuid ei hõlmanud vahekohtu, kohtumenetluse ega esindamise kulusid. [34]

21. Krediidiandja võis – juhul, kui Radlingerid tagasimaksekohustust ei täida või kui ta avastab, et nad on laenutaotluses andnud väära või oluliselt eksitavat teavet või jätnud avaldamata olulist teavet – nõuda põhisumma viivitamata tagasimaksmist ja sellega seotud kulude katmist vastavalt krediidilepingule. Peale selle kuulusid tasumisele leppetrahvid ja seadusega ette nähtud intress.

22. Krediidiandja teatas 27. septembril 2011 Radlingeridele, et ta on saanud teada, et nad on jätnud teatamata nende kinnisasja suhtes juba varem välja antud täitekorraldusest. Selle täitekorraldusega täitmisele pööratud nõue oli 4285 Tšehhi krooni (158 euro) suurune. Siiski nõudis krediidiandja sel põhjusel kogu võla kohest tagasimaksmist. Krediidiandja kordas oma nõuet 19. novembri 2012. aasta kirjas, märkides, et Radlingerid on teinud krediidilepingust tulenevaid makseid ebakorrapäraselt ja hilinenult. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul aga ei jätnud Radlingerid oma kohustusi täitmata enne detsembrit 2012.

30 — Seaduse nr 40/1964, tsiviilkoodeksi (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) § 55 lõige 2 ja § 56.

31 — Olen näidanud ligikaudsed väärtused eurodes vastavalt praegusele vahetuskursile. Minu aritmeetikas oli selle arvutamisega raskusi. Kui oli lepitud kokku, et makstakse tagasi 120 ? 24 375 Tšehhi krooni, võrdus kogusumma 2 925 000 Tšehhi krooniga ega sisaldanud seega 33 000 Tšehhi krooni (1219 eurot).

32 — Viitan alapunktidele 2, 3 ja 4 kui laenuga „seotud kuludele".

33 — Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kui ainsa faktiliste asjaolude hindaja ülesanne on aastamäära arvutust kontrollida. Arvestades eelotsusetaotluses näidatud summasid ning direktiivi 2008/48 artikli 3 punktides g, h, i ja l sätestatud määratlusi, ei saa ma aru, kuidas on arvutatud aastamääraks 28,9%.

34 — Viitan nendele summadele koos kui „leppetrahvidele".

23. Seejärel omandas need Smart Hypo nõuded FINWAY a.s. (edaspidi „Finway” või „võlausaldaja”), kes on põhikohtuasjas kostja.

24. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kuulutas 26. aprillil 2013 välja Radlingeride pankroti, määras pankrotihalduri ja palus võlausaldajatel oma nõuded registreerida. Finway registreeris 23. mail 2013 maksejõuetusmenetluse raames täitmisele pööratavatena kaks nõuet. Esimene oli tagatud nõue summale 3 045 991 Tšehhi krooni (112 480 eurot). Teine oli tagamata nõue summale 1 359 540 Tšehhi krooni (50 204 eurot), mis tähistas maksete tegemata jätmise eest ette nähtud leppetrahvi määraga 0,2% päevas alates 23. septembrist 2011 kuni 25. aprillini 2013.

25. 3. juulil 2013 nõustusid Radlingerid nõuete läbivaatamise menetluse käigus, et nõuded on täitmisele pööratavad, kuid vaidlustasid nii tagatud kui ka tagamata nõude summa põhjendusel, et algse krediidilepingu tingimused on vastuolus üldtunnustatud moraalipõhimõtetega. Nende väitel on summa, mille nad peaksid olema kohustatud maksma (1 496 801 Tšehhi krooni, s.o 55 272,70 eurot), Finway registreeritud nõuetest oluliselt väiksem. Pankrotihaldur Finway nõuet ei vaidlustanud.

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitas 23. juuli 2013. aasta määrusega Radlingeride ühise kohustustest vabastamise vastavalt tagasimaksegraafikule. Järgmisel päeval esitasid Radlingerid täiendava taotluse, milles nad paluvad tuvastada, et Finway registreeritud nõuded ei ole õiguspärased seetõttu, et need on vastuolus üldtunnustatud moraalipõhimõtetega.

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et maksejõuetusmenetlust reguleerivad siseriiklikud õigusnormid keelavad tal Radlingeride täiendava taotluse sisu kontrollida. Nende õigusnormide kohaselt võib niisuguseid taotlusi esitada üksnes juhtudel, kui maksejõuetusmenetlust läbi viiv kohus on kinnitanud võlgniku pankrotiseisundi lahendamise kohustustest vabastamise teel. Siinjuures ei võimalda siseriiklikud õigusnormid Radlingeridel üldse esitada täiendavat taotlust tagatud nõude suhtes. Seetõttu tuleb taotlus selles osas rahuldamata jätta. Ent siseriiklike õigusnormidega on ette nähtud võimalus, et võlgnik esitab täiendava taotluse tagamata nõude suhtes.

28. Radlingeride täiendava taotluse lahendamiseks taotleb Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus) eelotsust järgnevalt kokku võetud küsimustes:

1. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 7 lõikega 1 ja direktiivi 2008/48 artikli 22 lõikega 2 või muude liidu tarbijakaitsealaste sätetega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis maksejõuetusmenetluses:

   — võimaldavad kohtul kontrollida tarbijast võlgniku vastu esitatud nõuete kehtivust, suurust või järjestust üksnes pankrotihalduri, võlausaldaja või võlgniku esitatud täiendava taotluse alusel;

   — võimaldavad niisugusel võlgnikul taotleda võlausaldajate registreeritud nõuete kohtulikku kontrolli 1) üksnes juhul, kui on kinnitatud tema pankrotiseisundi lahendamine kohustustest vabastamise teel; 2) üksnes seoses tagamata nõuetega; ja 3) nõuete korral, mis on pädeva asutuse otsuses loetud täitmisele pööratavateks, üksnes tuvastamaks, et nõue on aegunud?

2. Kas kohus on tarbijakrediidilepingust tulenevaid nõudeid puudutavas maksejõuetusmenetluses kohustatud omal algatusel (isegi kui tarbija ei ole sellekohast vastuväidet esitanud) arvestama, et krediidiandja ei ole täitnud direktiivi 2008/48 artikli 10 lõikest 2 tulenevat teabe esitamise kohustust, ja tunnistama vastavad lepingutingimused siseriikliku õiguse kohaselt tühisteks?

Kui vastus esimesele või teisele küsimusele on jaatav:

3. Kas nende direktiivide sätetel on vahetu õigusmõju ja kas neid saab vahetult kohaldada, arvestades, et kohtu poolne omaalgatuslik kontroll riivab tarbija ja kauba tarnija või teenuse osutaja horisontaalset suhet?

4. Mis on direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punkti d tähenduses „krediidi kogusumma” ning selle direktiivi I lisas ette nähtud aastamäära arvutamise valemi tähenduses „kasutusele võetud krediidi suurus”, kui 1) krediidilepingus on formaalselt ette nähtud konkreetse rahasumma väljamaksmine, kuid 2) lepitakse kokku, et sellest summast arvatakse maha krediidiandja nõuded tasu ja esimes(t)e tagasimakse(te) suhtes nii, et neid mahaarvatud summasid ei maksta tarbijale tegelikult välja, vaid need jäävad kogu ajaks krediidiandja käsutusse? Kas arvutust mõjutaks nende summade sissearvamine?

5. Kas hinnangu andmisel selle kohta, kas leppetrahviklauslid on direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti e tähenduses ebaõiglased, on vaja hinnata kõikide niisuguste lepingus sisalduvate klauslite kumuleeruvat tulemust olenemata sellest, kas võlausaldaja nõuab nende täielikku täitmist või kas mõnda neist võib siseriiklike õigusnormide järgi pidada tühiseks, või ainult nende leppetrahvide kumuleeruvat tulemust, mida tegelikult nõutakse või saab nõuda?

6. Kas juhul, kui leppetrahvid loetakse ebaõiglaseks, on vaja jätta kohaldamata kõik need üksiktrahvid, mis andsid (kuid üksnes koos käsitletutena) kohtule alust järeldada, et hüvitussumma on direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti e tähenduses ülemäära suur, või vaid mõned neist (ja sel juhul: milliste kriteeriumide alusel)?

29. Radlingerid, Finway, Tšehhi Vabariigi ja Poola valitsus ning Euroopa Komisjon esitasid kirjalikud seisukohad. Kohtuistungil 15. juulil 2015 esitasid Saksamaa ja komisjon suulised seisukohad.

Hinnang

Esimene küsimus

30. Esimeses küsimuses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas tarbijakrediidilepingust tuleneva võlaga seotud maksejõuetusmenetlust reguleerivad siseriiklikud õigusnormid, mis: 1) nõuavad, et võlgnik esitaks nõuete kehtivuse, summa või järjestuse tuvastamiseks peamist maksejõuetusmenetlust täiendava taotluse; ja 2) piiravad tema õigust nõuda nende nõuete kontrollimist, on liidu õigusega, eeskätt direktiividega 93/13 ja 2008/48 kooskõlas. Kaudselt tekib sellest ka küsimus, kas niisugused õigusnormid on kooskõlas võrdväärsuse põhimõttega ja tõhususe põhimõttega.[35]

31. Alustan olukorra kaalumist lähtudes direktiivist 93/13, millega kehtestatud süsteem kaitseb tarbijaid ja takistab nende sidumist ebaõiglaste lepingutingimustega ning kohustab liikmesriike tagama piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada niisuguste tingimuste seadmine tarbijalepingutes.[36] Pooled on nõus, et selle direktiivi tähenduses on Radlingerid tarbijad ja krediidiandja on teenuseosutaja.

32. Võrdväärsuse põhimõtte kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus eelotsusetaotluses, et maksejõuetusmenetlust läbi viiv kohus ei või uurida nõuete kehtivust, summat ega järjestust mis tahes alustel, välja arvatud juhul, kui asjaomane isik – pankrotihaldur, võlausaldaja või (nagu käesolevas asjas) võlgnik – esitab täiendava taotluse. Olukorda ei muuda see, kui maksejõuetusmenetlus puudutab tarbijalepingust tulenevaid võlgu. Seega ei ole Euroopa Kohtul teavet, mis viitaks, et

35 — Liikmesriigid määravad kindlaks menetlusnormid või tingimused, millega reguleeritakse kohtumenetlusi, mille eesmärk on tagada liidu õigusega antud kaitse (liikmesriigi menetlusautonoomia põhimõte). Selle põhimõtte suhtes kehtib tingimus, et sellised normid ei tohi olla vähem soodsad nendest, mis reguleerivad samasuguseid siseriiklikke menetlusi (võrdväärsuse põhimõte) ega muuta tarbijatele liidu õigusega antud õiguste teostamist ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte); vt nt kohtuotsused Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 46, ja ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 51.

36 — Vt direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 ja artikkel 7. Vt samuti kohtumäärus Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 41.

siseriiklikud menetlusnormid, mille kohaselt võlgnik peab esitama täiendava taotluse – näiteks, et vaidlustada võlausaldaja nõude kehtivus põhjendusel, et selle nõude aluseks olev leping ei ole liidu tarbijakaitsenormidega kooskõlas –, on vähem soodsad kui need, mis reguleerivad muid samalaadseid siseriiklikke menetlusi.

33. Tõhususe põhimõttega seoses on kohtupraktikas välja kujunenud, et iga juhtumit, mille puhul kerkib küsimus, kas mingi siseriiklik menetlusnorm muudab ühenduse õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks, tuleb analüüsida nii, et võetakse arvesse selle normi funktsiooni menetluses tervikuna, menetluse kulgu ja eripära liikmesriigi eri ametiasutustes.[37] Seda silmas pidades tuleb vajaduse korral arvesse võtta siseriikliku õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid, nagu kaitseõiguse tagamine, õiguskindluse põhimõte ja menetluse nõuetekohane läbiviimine.[38]

34. Kas maksejõuetusmenetlust läbi viival kohtul on vaidlusaluseid siseriiklikke menetlusnorme arvestades võimatu või ülemäära raske uurida tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete kehtivust, summat või järjestust ning kas need normid muudavad registreeritud nõude vaidlustamise tarbijast võlgniku jaoks ülemäära raskeks?

35. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et nende normide kohaselt ei saa ta täiendavas menetluses uurida esimese nõude (3 045 991 Tšehhi krooni) õiguspärasust, sest tegu on tagatud nõudega. Tal on õigus hinnata täiendavat taotlust teise nõude (1 359 540 Tšehhi krooni) osas, sest see nõue on täitmisele pööratav ja tagamata. Ent sellegi uurimise suhtes kehtivad olulised piirangud. Selliseid tagamata nõudeid võib hinnata üksnes nende kehtivuse, summa ja rahuldamise järjekorra suhtes ning võlgnikud saavad neid vaidlustada üksnes põhjendusel, et nõue on aegunud.[39]

36. Nende eripärade tõttu on Radlingeride olukorras olevatel võlgnikel võimatu vaidlustada tagatud nõudeid. Muu hulgas, kui tagatud nõuded puudutavad tarbijakrediidilepingutest tulenevaid võlgu, ei saa vaidlustada nõude kehtivust ega võlgnetava summa arvutamist. Küsimusel, kas võla aluseks olev leping on liidu tarbijakaitsenormidega kooskõlas, on põhjapanev tähtsus just nende kahe asjaolu tuvastamisel. Kui tarbijakaitsenormidest ei ole kinni peetud, peab selle tagajärjeks direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohaselt olema see, et võla aluseks oleva lepingu tingimused loetakse ebaõiglaseks ja tarbijale mittesiduvaks. Ent niisugused siseriiklikud õigusnormid nagu põhikohtuasjas vaidluse all takistavad asja menetleval kohtul vajalikku uurimist ega võimalda võlgnikul endal hagi esitada.

37. Mulle näib, et see on tõhususe põhimõttega vastuolus.

38. Täitmisele pööratavate tagamata nõuete osas näib võlgniku seisukohast kui mitte võimatu, siis kindlasti ülemäära raske vaidlustada niisuguste nõuete õiguspärasust põhjendusel, et maksejõuetust põhjustava võla allikas (tarbijaleping) on liidu tarbijakaitsenormidega vastuolus. Ehkki võlgnikud võivad esitada täiendavaid taotlusi niisuguste nõuete kehtivuse, summa ja järjestuse (viimati nimetatud aspekt ei tundu käesolevas asjas oluline) vaidlustamiseks, saavad nad seda siiski teha vaid piiratud alustel. Asjakohased siseriiklikud õigusnormid ei võimalda kohtul endal uurida tarbijakrediidilepingust tulenevate võlgade kehtivust ega summat ning võlgnikud ei saa teha muud, kui väita, et täitmisele pööratavad tagamata nõuded on aegunud. Mulle näib, et tegelikult takistavad niisugused normid tarbijatest võlgnikke vaidlustamast selliste tagamata nõuete kehtivust või summat, kui need nõuded põhinevad lepingutingimustel, mis on direktiiviga 93/13 sõnaselgelt keelatud.[40]

37 — Vt hiljutisematest kohtuasjadest kohtuotsus Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika. Selles kohtuasjas esitatud ettepanekus pakkusin välja sõnastada see pisut teisiti: „[…] on vaja arvesse võtta asjaomase sätte rolli menetluses tervikuna, menetluse kulgu ja eripära siseriiklikes asutustes […]” (kohtujuristi ettepanek, Sharpston, kohtuasi Faber, C-497/13, EU:C:2014:2403, punkt 59).

38 — Vt kohtuotsus Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika.

39 — Vt käesoleva ettepaneku punktid 12-14.

40 — Vt direktiivi 93/13 artikli 3 lõige 1 koostoimes sama direktiivi lisa punkti 1 alapunktiga e.

39. Sellepärast järeldan, et direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus põhikohtuasjas vaidluse all olevate sugused menetlusnormid, mis: 1) ei luba maksejõuetusmenetlust läbi viival kohtul täiendava taotluse lahendamisel omal algatusel uurida tarbijakrediidilepingust tulenevate täitmisele pööratavate tagamata nõuete kehtivust, summat või järjestust; 2) ei luba sellisel kohtul omal algatusel uurida tagatud nõude õiguspärasust; ja 3) muudavad täitmisele pööratava tagamata nõude vaidlustamise võlgnikust tarbija jaoks võimatuks ja/või ülemäära raskeks, kui niisugused nõuded tulenevad tarbijakrediidilepingust, ka siis, kui selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud on maksejõuetusmenetlust läbi viivale kohtule teada.

40. Samuti palub eelotsusetaotluse esitanud kohus suuniseid selle kohta, kas vaidlusalused siseriiklikud menetlusnormid on vastuolus direktiivi 2008/48 artikli 22 lõikega 2. Minu arvates ei ole vaja sellele esimese küsimuse osale vastata. Artikli 22 lõige 2 kohustab liikmesriike tagama, et tarbijad ei või loobuda õigustest, mis on neile antud direktiivi 2008/48 rakendavate või sellele vastavate siseriikliku õiguse sätetega. Eelotsusetaotluses kirjeldatud siseriiklikud õigusnormid, mis reguleerivad tarbija loobumist tema õigustest artikli 22 lõike 2 tähenduses, ei ole käesolevas asjas olulised. Samuti ei nähtu siseriikliku kohtu antud faktiliste asjaolude kirjeldusest, nagu oleksid Radlingerid loobunud neile seda direktiivi rakendavate siseriiklike õigusnormidega antud õigustest. Niisiis ei näi direktiivi 2008/48 artikli 22 lõige 2 mõjutavat küsimust, kas vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid on võrdväärsuse põhimõttega ja tõhususe põhimõttega vastuolus.

Teine küsimus

41. Teises küsimuses toob eelotsusetaotluse esitanud kohus esile kaks probleemi. Esiteks, kas siseriiklikud kohtud peavad omal algatusel uurima, kas krediidiandja on jätnud andmata direktiivi 2008/48 artikli 10 lõikes 2 loetletud teabe, isegi kui võlgnik ise sellele asjaolule ei tugine? Teiseks, kas krediidileping on juhul, kui võlausaldaja jättis selle teabe andmata, kehtetu, nagu siseriiklikus õiguses ette nähtud?

42. Enne nende küsimuste käsitlemist meenutan, et põhikohtuasjas vaidluse all oleva krediidilepingu kohaselt nõustusid Radlingerid võtma tagatisega laenu ja et järgnenud maksejõuetusmenetlus puudutab *kahte nõuet* seoses selle võlaga. Esimene nõue (3 045 991 Tšehhi krooni) on tagatud kolme vahendiga, sealhulgas hüpoteegi kujul antud tagatisega. Teine nõue (1 359 540 Tšehhi krooni) koosneb krediidilepingust tulenenud leppetrahvidest, mis rakendusid seetõttu, et Radlingerid lepingut rikkusid.

43. Direktiivi 2008/48 kohaldamisalasse kuulub krediidileping ise, mitte aga sellest tulenevad võlad ega võlausaldaja nõuded. Hüpoteegiga tagatud krediidilepingud on aga direktiivi 2008/48 kohaldamisalast sõnaselgelt välja arvatud (artikli 2 lõike 2 punkt a). Komisjon märgib oma seisukohtades, et siseriiklike ülevõtmissätete kohaldamisala on laiem kui direktiivi 2008/48 artiklil 2, kuna need hõlmavad ka hüpoteegiga tagatud krediidilepinguid. See olukord ei ole direktiivi 2008/48 eesmärkidega vastuolus. Liikmesriikidel on õigus kooskõlas liidu õigusega säilitada või kehtestada teatavatele või kõikidele direktiivi 2008/48 sätetele vastavaid siseriiklikke õigusakte, mis käsitlevad direktiivi reguleerimisalast välja jäävaid krediidilepinguid. [41]

44. Peale selle on kohtupraktikas välja kujunenud, et ELTL artikli 267 alusel algatatud eelotsusemenetluses otsustab eelotsuse vajalikkuse ja esitatavate küsimuste asjakohasuse üle eelotsusetaotluse esitanud kohus. [42] Euroopa Kohus keeldub eelotsuse küsimusele vastamast üksnes siis, kui on täiesti selge, et liidu õiguse tõlgendamise küsimusel ei ole mingit seost põhikohtuasja

41 — Vt direktiivi 2008/48 põhjendus 10, millele on viidatud käesoleva ettepaneku punktis 6, ning kohtuotsus SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punktid 40-43.

42 — Kohtuotsus SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 48.

asjaolude või esemega või kui kõnealune probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada talle esitatud küsimusele tarviliku vastuse andmiseks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.[43] Käesolev olukord ei ole niisugune. Niisiis ei ole vähemalt ilmne, et direktiivi 2008/48 artikli 10 lõige 2 ei saa olla asjakohane vaidluse lahendamisel põhikohtuasjas seoses esimese nõudega.[44]

45. Sellepärast tuleb vaidlusalust siseriiklikku õigusakti kohaldada kooskõlas direktiiviga 2008/48 nii, nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud.

46. Käesolevas asjas ei ole analüüsi seisukohast vahet sellel, kas tagatud võla aluseks olev krediidileping oleks Tšehhi Vabariigi rakendusnormide puudumise korral direktiivi 2008/48 kohaldamisalast välja jäänud ning kas tagamata võlad kuuluksid selle direktiivi kohaldamisalasse. Sellepärast on parem jätta need küsimused lahtiseks, et käsitleda neid tulevikus, kui need on asjakohased.

47. Järgmiseks märgin, et direktiivi 2008/48 artikli 10 lõige 2 sisaldab 22 punktis loetelu teabe kohta, mis tuleb krediidilepingus näidata. Kas on vaja kaaluda, kas siseriiklikud kohtud peaksid omal algatusel uurima kõikidest nendest punktidest kinnipidamist?

48. Direktiivi 2008/48 süsteemis on ette nähtud, et tarbijatele antakse enne krediidilepingu sõlmimist, samuti krediidilepingus endas teavet.[45] Artiklis 10 („Krediidilepingus sisalduv kohustuslik teave") loetletud teabes kajastuvad 19 punkti, mis on määratletud artiklis 5 („Lepingueelne teave"), ning mõlema sätte eesmärk on tagada tarbija täielik informeeritus.[46]

49. Käesolevas asjas palub eelotsusetaotluse esitanud kohus suuniseid selle kohta, kas siseriiklikud kohtud peaksid omal algatusel uurima, kas artikli 10 lõike 2 punktis d sätestatud kohustus anda tarbijale teada „krediidi kogusumma ja tingimused krediidi kasutusse võtmiseks" on täidetud. Kas siseriiklik kohus peab võtma arvesse seda, et krediidiandja ei andnud eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjelduse kohaselt „korrektset" teavet krediidi kogusumma kohta? Käsitletavas faktilises olukorras on krediidilepingus ette nähtud tarbijale välja makstava krediidi summa, kuid sama lepingu kohaselt tuleb krediidiandja kulud (näiteks haldustasud ja esimesed intressi tagasimaksed) laenusummast maha arvata ning nendele kuludele vastavaid summasid ei anta tarbija käsutusse. Kui krediidi kogusumma sisaldab niisuguseid kulusid, on aastamäär väiksem kui siis, kui neid summasid ei ole tegelikult välja makstava summa hulka arvatud.[47] Sellepärast küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas siseriiklikud kohtud peavad omal algatusel uurima seda, kui krediidiandja jätab teatamata krediidi kogusumma, mille teadaandmist nõuab artikli 10 lõike 2 punkt d.

50. See küsimus on põhikohtuasja lahendamisel iseäranis oluline: kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab, et tarbijale ei teatatud krediidi kogusummat, kohaldatakse teistsugust intressimäära ning muid lepingutingimusi peetakse tühisteks.[48]

51. Euroopa Kohus on korduvalt märkinud, et siseriiklikud kohtud peavad teatavaid liidu tarbijakaitsealaseid õigusnorme omal algatusel kohaldama. See nõue „[on olnud] põhjendatud kaalutlusega, et nende direktiividega rakendatav kaitsesüsteem lähtub eeldusest, et tarbija on suhetes kauplejaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet ning et esineb arvestatav risk, et muu hulgas teadmatusest ei tugine tarbija õigusnormile, mille eesmärk on teda kaitsta".[49] Euroopa Kohus on kohaldanud neid põhimõtteid (näiteks) kaaludes tarbija õigust kasutada krediidiandja vastu

43 — Kohtuotsus SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 49.

44 — Kohtuotsus SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 50, ja kohtumäärus Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punktid 33-35.

45 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 9.

46 — Vt direktiivi 2008/48 põhjendused 19 ja 31.

47 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 59 jj, kus ma käsitlen neljandat küsimust.

48 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 16.

49 — Vt kohtuotsus Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika.

õiguskaitsevahendeid vastavalt direktiivi 87/102/EMÜ[50] artikli 11 lõikele 2 ning seoses tarbija õigusega taganeda lepingust, mis on sõlmitud väljaspool äriruume.[51] Kohtuasjas Faber,[52] kus tekkis küsimus, kas müüja võlgneb ostjale auto müügilepingu kohaselt garantii, palus siseriiklik kohus suuniseid selle kohta, kas ta on kohustatud omal algatusel uurima ostja staatust tarbijana direktiivi 1999/44/EÜ[53] artikli 1 lõike 2 tähenduses, ehkki F. Faber ei olnud siseriiklikus menetluses sellele staatusele tuginenud.

52. Minu arvates saab samu põhimõtteid tõhusalt kohaldada hinnangu andmisel selle kohta, kas põhikohtuasjas vaidluse all olevate sugused siseriiklikud menetlusnormid muudavad liidu õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks. Teisisõnu: kas need siseriiklikud normid on tõhususe põhimõttega kooskõlas?[54]

53. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldusest siseriiklikke maksejõuetusmenetlusi reguleerivate menetlusnormide kohta ilmneb, et siseriiklikud kohtud ei saa hinnata, kas nõue, et krediidiandjad peavad andma tarbijatele, kes on krediidisaajad, artikli 10 lõike 2 punktis d ette nähtud teavet, on täidetud. Samuti on ilmne, et seda küsimust ei saanud tõstatada ka Radlingerid ise.

54. Tarbijatel on vaja artikli 10 lõike 2 punktis d ette nähtud teavet: 1) et hinnata, kui suure summa nad krediidi eest maksavad; 2) et teha kindlaks, kas nad võiksid saada mujalt soodsama tehingu; ja 3) et korraldada isiklikke rahaasju nii, et hoida ära takistusi ja ebamugavusi, mis kaasnevad pankrotiga. Need asjaolud on kooskõlas direktiivi 2008/48 eesmärkidega tagada kõrgetasemeline tarbijakaitse ning luua tõeline siseturg.[55] Teave krediidi kogusumma kohta on oluline tarbijakrediidilepingu aastamäära arvutamiseks.[56] Tarbijale vahest otsesemaltki tähtsamad on krediidi kasutusse võtmise tingimused: kui palju raha saab ta krediidilepingu kohaselt enda käsutusse?

55. Kui siseriiklikud menetlusnormid takistavad tarbijat, kellest on saanud võlgnik, tõstatamast küsimust, et krediidiandja on jätnud andmata artikli 10 lõike 2 punktis d ette nähtud teabe, on ta jäetud ilma direktiiviga 2008/48 ette nähtud kaitsest.

56. See, kas seda teavet käesolevas menetluses käsitletaval juhul anti või mitte, võib mõjutada võlausaldaja nõude kehtivust ja ka võlgniku kohustuse summat. Kui asja menetlev kohus ei saa seda küsimust uurida, ei ole ta suuteline tuvastama, kas tarbijakrediidilepingust tulenevad nõuded kuuluvad direktiivi 2008/48 rakendavate (laiema reguleerimisalaga) siseriiklike õigusnormide kohaldamisalasse. Samuti ei saa ta kohaldada siseriiklikke õigusnorme, millega on ette nähtud karistused juhuks, kui krediidiandja ei anna teavet krediidi kogusumma ja laenu kasutusse võtmise tingimuste kohta. Nende siseriiklike õigusnormide kohaldamine võib viia tarbija kohustuse vähendamise või koguni lõppemiseni.

57. Sellest tulenevalt rikuvad menetlusnormid, mis takistavad siseriiklikku kohut uurimast, kas direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punktis d sätestatud nõue on täidetud, selle direktiiviga ette nähtud kaitse tõhusust. Siseriiklik kohus peab saama seda omal algatusel uurida ja vajaduse korral määrata siseriikliku õiguse kohaselt karistusi selle nõude täitmata jätmise eest.[57]

50 — Nõukogu 22. detsembri 1986. aasta direktiiv tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT 1987, L 42, lk 48; ELT eriväljaanne 15/01, lk 326). Vt samuti kohtuotsus Rampion ja Godard, C-429/05, EU:C:2007:575, punktid 60-65.

51 — Vt kohtuotsus Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792.

52 — Vt kohtuotsused Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punktid 45-57, ja Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 46.

53 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiiv tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT 1999, L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223).

54 — Vt eespool 35. joonealune märkus.

55 — Vt direktiivi 2008/48 põhjendused 6, 7, 8 ja 9.

56 — Aastamäär on määratletud kui krediidi kogukulu, mis on väljendatud aastase protsendimäärana krediidi kogusummast; vt samuti direktiivi 2008/48 artikli 3 punkt i.

57 — Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas karistused on direktiivi 2008/48 artikli 23 tähenduses tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Käesoleva ettepaneku punktis 16 kirjeldatud teabe põhjal tundub, et see on nii.

58. Sellest järeldan, et direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punkti d tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidilepinguga seotud maksejõuetusmenetlust läbi viiv siseriiklik kohus peab omal algatusel uurima, kas krediidiandja on andnud krediidisaajale selles sättes ette nähtud teabe, ning määrama siseriikliku õiguse alusel asjakohase karistuse, kui see kohustus ei ole täidetud.[58]

Neljas küsimus

59. Olukorras, kus krediidilepingus on ette nähtud väljamakstav krediidisumma, kuid kokku lepitud, et sellest summast arvatakse maha krediidiandja tasu ja esimesed tagasimaksed, mistõttu neid summasid ei maksta tegelikult tarbijale kunagi välja, vaid need jäävad kogu ajaks krediidiandja käsutusse: 1) mis on direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punkti d tähenduses „krediidi kogusumma"; 2) mis on sama direktiivi I lisas ette nähtud aastamäära arvutamise valemi tähenduses „kasutusele võetud krediidi suurus"; ja 3) kas nende summade sissearvamine mõjutaks arvutust?

60. „Krediidi kogusumma" on artikli 3 punktis l määratletud kui „krediidilepingu alusel kättesaadava krediidi ülemmäär või kogusumma". Direktiivi 2008/48 tekstis aga ei ole märgitud, kas see summa sisaldab lisaks laenusummale, mille tarbija tegelikult kätte saab, ka kulusid, nagu haldustasu ja esimesi intressimakseid, mida krediidiandja kinni peab ja tarbijale välja ei maksa; või tähendab see tarbija saadud summat ilma selliste kuludeta.[59]

61. Komisjon, Tšehhi Vabariik, Saksamaa ja Poola nõustuvad, et mõistel „krediidi kogusumma" on viimati nimetatud tähendus. Samuti on need menetlusosalised nõus, et kui määratleda krediidi kogusumma hoopis nii, et need kulud lisatakse summale, mis tarbijale tegelikult välja makstakse, näib selle tulemusel arvutatav aastamäär madalam sellest, mis saadakse ainult tarbijale välja makstava, kulusid mittesisaldava summa põhjal. Radlingerid ega Finway ei ole selles küsimuses seisukohti väljendanud.

62. Mulle näib, et „krediidilepingu alusel *kättesaadava* krediidi kogusumma"[60] loomulik tähendus on „laenusumma, mis ei sisalda krediidiandja kulusid". See on summa, mis tarbijale tegelikult välja makstakse ja mis seega antakse tarbija käsutusse, talle kasutada. Seesama summa vastab ka kasutusele võetud krediidisummale aastamäära arvutamise valemis, mis on ette nähtud direktiivi 2008/48 I lisas.

63. Niisugune tõlgendus on samuti kooskõlas direktiivi 2008/48 süsteemiga, kuna artikli 3 punktis h on määratletud „tarbija poolt makstav kogusumma [kui] krediidi kogusumma ja krediidi kogukulu summa tarbija jaoks". Kui arvata „krediidi kogusumma" sisse niisugused kulud nagu intressimaksed ja haldustasud, arvestataks neid makseid tarbija poolt makstava kogusumma kindlaksmääramisel topelt: ühe korra „krediidi kogusumma" arvutamisel ja teist korda siis, kui arvutatakse artikli 3 punktis g määratletud krediidi kogukulu tarbijale. See rikuks direktiivi süsteemi sisemist kooskõla.

58 — Vt kohtuotsus Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika.

59 — Komisjon illustreerib seda komisjoni talituste töödokumendis „Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge", SWD(2012) 128 final (edaspidi „komisjoni suunised direktiivi 2008/48/EÜ kohaldamiseks"), 12. joonealuses märkuses leheküljel 11. Krediidiandja annab 5000 eurot, kuid lepib tarbijaga kokku, et kulud suuruses 100 eurot kaetakse sellest kogusummast, mitte muudest tarbija vahenditest. Seega saab tarbija enda käsutusse 5000 eurot miinus 100 eurot ehk kokku 4900 eurot. Seda summat peab komisjon krediidi kogusummaks, mis on määratletud direktiivi 2008/48 artikli 3 punktis l.

60 — Kohtujuristi kursiiv.

64. Kulud, mille maksmist võidakse tarbijalt krediidilepingu alusel nõuda, võivad olla erisugused ning krediidiandjad võivad kasutada nende arvutamisel erinevaid meetodeid ja muutujaid.[61] Kui selliseid asjaolusid aastamäära arvutamisel arvesse võtta, võib see riivata direktiivi 2008/48 eesmärki tagada krediidipakkumiste läbipaistvus ja võrreldavus. Kui kulusid ei arvutata ühetaoliste reeglite järgi, muudab kulude arvamine „krediidi kogusumma" hulka realistliku võrdluse keeruliseks, kui mitte võimatuks. Sellepärast peaksid niisugused kulud aastamäära arvutamisest välja jääma nimelt selleks, et tagada läbipaistvus ja võrreldavus.

65. Lõpuks toonitan, et direktiiv 2008/48 on õigusakt, millega on ette nähtud täielik ühtlustamine.[62] Seega on tingimata vaja, et „krediidi kogusummat" ja I lisa valemis arvestatavat kasutusele võetud krediidisummat tõlgendataks kõikides liikmesriikides ühtmoodi.

66. Sellepärast olen seisukohal, et direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punktis d nimetatud „krediidi kogusumma" viitab summadele, mis on tehtud krediidilepingu alusel tarbijale kättesaadavaks artikli 3 punkti l tähenduses, s.o summadele, mis krediidiandja tarbijale tegelikult välja maksab ja mis seega antakse tarbija käsutusse ja kasutusse, kuid ei sisalda krediidiandjale maksta tulevaid kulusid. Kasutusele võetud krediit, millele on viidatud sama direktiivi I lisas aastamäära arvutamise valemis, on sama mis krediidi kogusumma.

Kolmas küsimus

67. Kolmandas küsimuses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivide 93/13 ja 2008/48 sätetel on vahetu õigusmõju, arvestades eeskätt seda, et põhikohtuasi käsitleb eraõiguslike isikute vahelist „horisontaalset" vaidlust.

68. Mulle näib, et rangelt võttes ei puutu see küsimus asjasse.

69. Mõlema direktiivi sätted on siseriiklikku õigusesse üle võetud. Seetõttu ei ole kummalgi põhikohtuasja poolel vaja nendele vahetult tugineda.

70. Kuna põhikohtuasjas on lahendamisel vaidlus tarbija ja teenuseosutaja vahel, ei või kumbki pool tugineda direktiivi 93/13 ega 2008/48 vahetule õigusmõjule. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab eraõiguslike isikute vahelist lahendav siseriiklik kohus siseriiklikke õigusnorme kohaldades siiski arvesse võtma siseriikliku õiguse norme tervikuna ning lähtuma nende tõlgendamisel võimalikult suures ulatuses selles valdkonnas kohaldatava direktiivi sõnastusest ja eesmärgist, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus.[63]

Viies ja kuues küsimus

71. Viiendas küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus suuniseid direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti e tähenduse kohta. Kuuendas küsimuses palub ta tuvastada, kas käesolevas asjas vaidluse all olevate sugused leppetrahvid on selle direktiivi tähenduses ebaõiglased ja kui on, siis kas siseriiklikud kohtud peavad jätma kohaldamata kõik niisugused klauslid või ainult mõned nendest. Käsitlen neid küsimusi koos.

61 — Vt komisjoni suunised direktiivi 2008/48/EÜ kohaldamiseks, lk 5.

62 — Vt põhjendus 9.

63 — Vt nt kohtujuristi ettepanek, Mengozzi, kohtuasi Rampion ja Godard, C-429/05, EU:C:2007:199, punktid 31-33, ja kohtuotsus Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 33.

72. Direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti e kohaselt on tingimused, mille eesmärk või tagajärg on ülemäära suure hüvitussumma nõudmine tarbijalt, kes ei täida oma kohustust, selle direktiivi tähenduses ebaõiglased ning ei ole seega siduvad vastavalt artikli 6 lõikele 1.

73. Euroopa Kohus on märkinud, et direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 ja artikli 4 lõikes 1 on määratletud üldised kriteeriumid selle kohta, kas direktiivi kohaldamisalasse kuuluvad lepingutingimused on ebaõiglased. Seda seadusandlikku tausta arvestades peavad siseriiklikud kohtud tuvastama, kas üks või teine lepingutingimus on artikli 3 lõike 1 tähenduses ebaõiglane.[64] Sellekohase hinnangu andmisel oluliste kriteeriumide hulka kuuluvad finantseeriva äriühingu suhtelised eelised võrreldes tarbija läbirääkimispositsiooniga ning see, kas leppetrahviklauslid olid eelnevalt koostatud tüüptingimused, mida Radlingeridega läbi ei räägitud, nii et nad ei saanud neid mõjutada.[65]

74. Vaja on hinnata kõikide niisuguste krediidilepingus sisalduvate klauslite kumuleeruvat mõju, sest kui neid kohtus edukalt ei vaidlustata, on need kohaldatavad. (Tarbija aga võib mitte teada, et ta saab neid klausleid vaidlustada, või olla võimetu seda tegema, kuna kulud on suured või kuna siseriiklikud menetlusnormid teda takistavad.)

75. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teises osas on sõnaselgelt sätestatud, et müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingud on pooltele jätkuvalt siduvad „kõnealustel tingimustel", kui lepingut on võimalik jätkata nii, et see saab kehtida ka „[ilma ebaõiglaste tingimusteta]". Sellepärast peavad „siseriiklikud kohtud […] jätma ebaõiglase lepingutingimuse kohaldamata, et sellel ei oleks tarbijale siduvaid tagajärgi, kuid neil ei ole õigust muuta lepingutingimuse sisu".[66] Sellest tuleneb, et kui leppetrahviklauslid on direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses ebaõiglased, peavad siseriiklikud kohtud jätma kohaldamata *kõik* sellised klauslid, mitte pelgalt mõne nende hulgast.

76. Tarbijatele direktiiviga 93/13 tagatud kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust arvestades peavad liikmesriigid ette nägema piisavad ja tõhusad vahendid, „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad" (artikli 7 lõige 1). Kui siseriiklikud kohtud saaksid muuta niisugustes lepingutes ebaõiglaste tingimuste sisu, võiks see (paradoksaalsel kombel) seada ohtu artikli 7 pikaajalise eesmärgi saavutamise, „kuna see nõrgendaks hoiatavat mõju, mida avaldatakse müüjatele või teenuste osutajatele pelgalt sellega, et tarbija suhtes ei kohaldata ebaõiglasi tingimusi".[67]

77. Kas siis, kui siseriiklik kohus on tuvastanud, et leppetrahviklauslid on direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti e tähenduses ebaõiglased, on vaja kaaluda kõikide niisuguste lepinguklauslite kumuleeruvat mõju, mitte piirduda hinnangu andmisel nendega, mis tuleks krediidiandja meelest täita, ega jätta arvesse võtmata neid, mis loetakse siseriikliku õiguse kohaselt tühisteks?

78. Minu arvates on vaja kaaluda leppetrahviklauslite kumuleeruvat mõju.

79. Esiteks on niisugune seisukoht kooskõlas direktiivi 93/13 eesmärkidega, milleks on muu hulgas lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine tarbijalepingutes ja tagada tarbijate kaitsmine tarbija omast paremal läbirääkimispositsioonil olevate müüjate või teenuseosutajate volist tulenevate kuritarvituste eest.[68] Teiseks on direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 kooskõlas niisuguste tingimuste tervikuna kohaldamata jätmine, et heidutada müüjaid või teenuseosutajaid ja iseäranis krediidiandjaid poliitiliselt ja majanduslikult tundlikus tarbijakrediidi valdkonnas sellelaadseid tingimusi krediidilepingutesse lisamast. Eriti puudutab see niisuguseid klausleid tüüptingimustes, mida ei ole läbi räägitud.

64 — Vt kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika.

65 — Direktiivi 93/13 artikli 3 lõige 1, vt samuti kohtumäärus Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punktid 57-59.

66 — Vt kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punktid 56 ja 57 ning seal viidatud kohtupraktika.

67 — Vt kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 58.

68 — Vt direktiivi 93/13 artikli 3 lõige 1 ja artikli 6 lõige 1, samuti põhjendused 4 ja 9.

80. Sellest järeldan, et direktiivi 93/13 artiklite 3 ja 4 ning sama direktiivi I lisa punkti 1 alapunkti e kohaldamisel on eelotsusetaotluse esitanud kohtul vaja kaaluda, kas kõikide tarbijakrediidilepingus sisalduvate leppetrahviklauslite kumuleeruv mõju kohustab tarbijat maksma ebaproportsionaalselt suure hüvitussumma, isegi kui krediidiandja ei nõua kõikide niisuguste klauslite täielikku täitmist või teatavaid leppetrahviklausleid peetakse siseriikliku õiguse kohaselt tühisteks. Kui tuvastatakse, et sellised klauslid on ebaõiglased, tuleb jätta tarbija suhtes kohaldamata kõik niisugused klauslid tervikuna.

Ettepanek

81. Nendel kaalutlustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus) eelotsuse küsimustele nii:

— Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus põhikohtuasjas vaidluse all olevate sugused menetlusnormid, mis: 1) ei luba maksejõuetusmenetlust läbi viival kohtul täiendava taotluse lahendamisel omal algatusel uurida tarbijakrediidilepingust tulenevate täitmisele pööratavate tagamata nõuete kehtivust, summat või järjestust; 2) ei luba sellisel kohtul omal algatusel uurida tagatud nõude õiguspärasust; ja 3) muudavad täitmisele pööratava tagamata nõude vaidlustamise võlgnikust tarbija jaoks võimatuks ja/või ülemäära raskeks, kui niisugused nõuded tulenevad tarbijakrediidilepingust, ka siis, kui selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud on maksejõuetusmenetlust läbi viivale kohtule teada.

— Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48 (mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ) artikli 10 lõike 2 punkti d tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidilepinguga seotud maksejõuetusmenetlust läbi viiv siseriiklik kohus peab omal algatusel uurima, kas krediidiandja on andnud krediidisaajale selles sättes ette nähtud teabe, ning määrama siseriikliku õiguse alusel asjakohase karistuse, kui see kohustus ei ole täidetud.

— Direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punktis d nimetatud „krediidi kogusumma” viitab summadele, mis on tehtud krediidilepingu alusel tarbijale kättesaadavaks artikli 3 punkti l tähenduses, s.o summadele, mis krediidiandja tarbijale tegelikult välja maksab ja mis seega antakse tarbija käsutusse ja kasutusse, kuid ei sisalda krediidiandjale maksta tulevaid kulusid. Kasutusele võetud krediit, millele on viidatud sama direktiivi I lisas aastamäära arvutamise valemis, on sama mis krediidi kogusumma.

— Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on tuvastada, kas tarbijakrediidilepingus sisalduvate leppetrahviklauslite kumuleeruv mõju kohustab tarbijat maksma ebaproportsionaalselt suure hüvitussumma direktiivi 93/13 artiklite 3 ja 4 ning sama direktiivi lisa punkti 1 alapunkti e tähenduses, isegi kui krediidiandja ei nõua kõikide niisuguste klauslite täielikku täitmist või teatavaid leppetrahviklausleid peetakse siseriikliku õiguse kohaselt tühisteks. Kui tuvastatakse, et sellised klauslid on ebaõiglased, tuleb jätta tarbija suhtes kohaldamata kõik niisugused klauslid tervikuna.